

POSTUPANJE SLUŽBENIKA PRIVATNOG OBEZBEĐENJA U VEZI SA PRIMENOM PROPISA O ZAŠTITI NA RADU

Prof. dr Zlatko Belencan – Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
Prof. dr Goran Đorđević – Akademija strukovnih tehničkih studija Beograd

APSTRAKT

Rad se bavi analizom postupanja službenika privatnog obezbeđenja u kontekstu poštovanja propisa iz oblasti zaštite na radu. Poseban akcenat stavljen je na obaveze zaposlenih i poslodavaca u sektoru privatnog obezbeđenja, kao i na značaj primene preventivnih mera u cilju smanjenja rizika od povreda na radu i profesionalnih oboljenja. U radu se razmatraju najčešći rizici kojima su izloženi službenici privatnog obezbeđenja prilikom obavljanja svojih dužnosti, uključujući fizičke, psihosocijalne i bezbednosne rizike. Takođe, analiziraju se važeći zakonski i podzakonski propisi Republike Srbije koji regulišu oblast zaštite na radu, kao i stepen njihove primene u praksi. Cilj rada je da se ukaže na značaj kontinuirane obuke, pravilne upotrebe lične zaštitne opreme i odgovornog postupanja službenika privatnog obezbeđenja radi unapređenja bezbednosti i zdravlja na radu, kao i ukupnog kvaliteta obavljanja poslova privatnog obezbeđenja.

ABSTRACT

This paper analyzes the conduct of private security officers in relation to compliance with occupational health and safety regulations. Special emphasis is placed on the responsibilities of employees and employers within the private security sector, as well as the importance of implementing preventive measures aimed at reducing the risk of workplace injuries and occupational diseases. The paper discusses the most common risks faced by private security officers during the performance of their duties, including physical, psychosocial, and security-related risks. Furthermore, the applicable legal and by-law regulations of the Republic of Serbia governing occupational health and safety are examined, along with the level of their practical implementation. The aim of the paper is to highlight the importance of continuous training, proper use of personal protective equipment, and responsible conduct of private security officers in order to improve occupational safety and health, as well as the overall quality of private security services.

Keywords: private security, occupational health and safety, workplace safety, risks, regulations.

UVOD

Zaštita na radu predstavlja zakonsku obavezu koja obuhvata sve delatnosti, pa tako i sektor privatnog obezbeđenja. Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu stupio je na snagu 07. maja 2023. godine i primenjuje se na sve poslodavce, kako privatnog tako i javnog sektora. Prema ovom zakonu, poslodavac je obavezan da uspostavi sveobuhvatan sistem mera zaštite na radu – što obuhvata izradu akata o proceni rizika, obezbeđenje zaštitne opreme i sprovođenje odgovarajućih obuka – kako bi zaposleni mogli bezbedno da obavljaju svoje poslove. Istovremeno, studije ukazuju da su poslovi službenika obezbeđenja naročito stresni: neprocenjiva izloženost verbalnoj i fizičkoj agresiji, kao i zahtevni radni uslovi (dugi sati stajanja, noćne smene i neizvesnost u izvršavanju zadataka) doprinose visokom nivou profesionalnog stresa i zdravstvenim problemima među ovim radnicima. S obzirom na sveopštost rizika, ključno je da poslodavci i sami službenici aktivno primenjuju predviđene propise i preventivne mere u oblasti privatnog obezbeđenja.

ZAKONSKI OKVIR BEZBEDNOSTI NA RADU

U Srbiji je bezbednost na radu uređena Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, koji obavezuje poslodavce i zaposlene da zajednički deluju na sprečavanju povreda i bolesti na radu. Navedeni Zakon, usvojen 2023. godine, propisuje obaveze za poslodavce – među kojima se posebno ističu rokovi za usaglašavanje sa zakonskim

zahtevima. Poslodavci su bili dužni da do 07. maja 2025. godine usklade poslovanje sa novim propisima, ali je taj rok produžen do januara 2026. godine kako bi preduzeća imala više vremena za implementaciju mera zaštite na radu. Prema zakonu, svaki poslodavac mora posedovati akt o proceni rizika, tj. pisani dokument u kome se analiziraju svi rizici na radnim mestima i definišu mere za njihovo uklanjanje ili minimalizovanje. Član 16 Zakona eksplicitno nalaže donošenje ovakvog akta za svako radno mesto, uz utvrđivanje odgovornosti i rokova za sprovođenje mera zaštite. Nepoštovanje ove obaveze podrazumeva i ozbiljne sankcije: neizrada akta o proceni rizika može dovesti do novčanih kazni u rasponu od 1.500.000 do 2.000.000 dinara za pravno lice, te manjih kazni za odgovorno lice kod poslodavca.

Pored toga, Zakon nalaže obavezno osiguranje zaposlenih za slučaj povrede na radu i profesionalnih bolesti (član 67), iako je način implementacije te odredbe još u finalnoj razradi specijalnim zakonom. Poslodavci su takođe dužni da angažuju stručne osobe za zaštitu na radu (savetnike ili saradnike za bezbednost i zdravlje na radu) koji će koordinisati sprovođenje propisanih mera i aktivnosti. Ukratko, pravni okvir nalaže da sva preduzeća – pa tako i pravni subjekti za privatno obezbeđenje – moraju sistemski upravljati bezbednošću na radu kroz procenu rizika, obezbeđivanje opreme i edukaciju, uz propisivanje kazni za neispunjavanje ovih obaveza.

RIZICI U RADU SLUŽBENIKA OBEZBEĐENJA

Službenici obezbeđenja su izloženi više kategorija rizika. Na osnovu stručnih analiza i istraživanja, najčešći rizici su:

- **Nasilje i agresija:** Službenici često intervišu prilikom krađa, protivpravnih radnji sa elementima nasilja ili drugih bezbednosnih incidenata, što ih čini potencijalnim metama agresivnih lica. U takvim situacijama oni rizikuju fizičke povrede, ponekad od naoružanih napadača ili konflikata gde se može ispoljiti nesrazmerna upotreba sile. Nošenje ili upotreba vatrenog oružja pojačava pritisak i rizik od eskalacije konflikta. Česta verbalne pretnje i stresne epizode mogu s vremenom doprineti hroničnom stresu i psihičkim problemima kod ovih radnika.
- **Fizičko opterećenje:** Rad u obezbeđenju često zahteva duga stajanja, patroliranje i druge fizičke aktivnosti, što može dovesti do bolova u mišićima i zglobovima. Dugotrajna statička telesna pozicija (npr. stajanje noćima na kontrolnim punktovima) pogoduje pojavi mišićno-skeletnih poremećaja. Takođe, službenici obezbeđenja koji rade u kontrolnim centrima ili prate video-nadzor često provode sate gledajući monitore, što može izazvati probleme sa vidom i povećati napor oka. Dakle, neadekvatni radni uslovi (nepravilan radni položaj, produženi sati rada bez odmora) predstavljaju značajan izvor fizičkog zamora i povreda.
- **Psihosocijalni rizici:** Intenzivan radni tempo, nepredvidive i hitne situacije, kao i neprestana budnost na moguću opasnost, stvaraju visok nivo psihološkog stresa. Noćne smene i rad vikendom remete prirodni ritam tela i mogu dovesti do poremećaja sna, hroničnog umora i anksioznosti. Ova konstantna napetost – uz male tolerancije na greške u zadacima – može rezultirati sagorevanjem (burnout) i drugim problemima mentalnog zdravlja, što potvrđuju istraživanja visokog procenta hipertenzije i metaboličkog sindroma među službenicima obezbeđenja.
- **Faktori radnog okruženja:** Uslovi sredine u kojima rade službenici mogu biti veoma nepovoljni – slabo osvetljenje, visoki nivo buke (u gradskim sredinama), ekstremne temperature (u otvorenim objektima ili na otvorenom) i prisustvo potencijalno opasnih materija (npr. goriva, hemikalija) dodatno pojačavaju opterećenje. Na primer, na otvorenim parking-platformama i gradilištima, pored prirodnih faktora, postoji i rizik od saobraćajnih nezgoda ili paljevinas usled eventualnih incidenata. Ovi uslovi zahtevaju posebne organizacione i tehničke mere zaštite kako bi se umanjila mogućnost povreda usled proklizavanja, pada ili izlaganja toksičnim supstancama.

Prepoznavanje ovih rizika je prvi korak ka njihovom minimiziranju. Analiza i katalogizacija opasnosti – od nasilja do ergonomske faktora – treba da budu sadržaj akta o proceni rizika za usluge obezbeđenja, koji je zakonska obaveza svakog poslodavca. Na osnovu rezultata procene rizika, definišu se konkretne preventivne mere (npr. uvođenje osvetljenja na kritičnim tačkama, postavljanje fizičkih barijera, pojačana komunikacija i obuka za rukovanje stresom) koje se moraju sistematski primenjivati.

OBAVEZE POSLODAVCA

Poslodavac u sektoru privatnog obezbeđenja ima specifične zakonske obaveze u vezi sa zaštitom na radu:

- Procena i upravljanje rizicima: Poslodavac je dužan da sprovede procenu rizika za sva radna mesta (uključujući poslove kao što su patroliranje, transport novca, kontrola ulaza i slično). To podrazumeva donošenje akta o proceni rizika u pisanom obliku, u kome se utvrđuju opasnosti, štetnosti i mere za njihovo uklanjanje ili smanjenje na najmanju moguću meru. U skladu sa čl. 16 Zakona, akt mora obuhvatiti analizu svih rizika, predložene zaštitne mere, odgovorna lica i rokove za njihovu primenu. Poslodavac je obavezan da redovno ažurira ovaj akt (npr. uvođenjem novih tehnologija ili promenom uslova rada) i da integrira mere zaštite u sve radne procese. Nepostojanje ovog akta ili neadekvatno sprovođenje mera rezultira visokim kaznama.
- Oprema i lična zaštitna sredstva (LZO): Poslodavac mora obezbediti odgovarajuća sredstva za rad i zaštitnu opremu prema identifikovanim rizicima. Na primer, ukoliko rad podrazumeva mogućnost nasilne konfrontacije, obavezna je upotreba pancirnih prsluka ili futrola za nošenje oružja. Ako se obavlja posao na otvorenom, obavezna su zaštitna čizme otporne na klizanje i vrtoglavice, visokovidljiva odeća za rad na gradilištima, kao i svetleći prsluci za rad u mraku. Zakonom je propisano da poslodavac mora obezbediti održavanje LZO u ispravnom stanju i odmah zameniti oštećenu opremu. Čak iako Zakon posebno ne navođenjem LZO u svakom članu, opšti principi nalažu da „sredstva za rad i lična zaštitna oprema ne smeju ugrožavati bezbednost i zdravlje zaposlenog”. U praksi, to znači da kompanije za obezbeđenje moraju kupovati kvalitetnu opremu (prsluci, rukavice, komunikaciona sredstva) i obezbediti da svaki službenik može efikasno da koristi ta sredstva.
- Obuka i prva pomoć: Poslodavac je dužan da organizuje i finansira obuku zaposlenih za bezbedan rad, uključujući i specifične procedure u opasnim situacijama i obuku za pružanje prve pomoći. Član 18 Zakona eksplicitno nalaže da se obezbedi adekvatna obuka određenog broja radnika za pružanje prve pomoći, uz odgovarajuću opremu, uzimajući u obzir broj zaposlenih, broj smena i učestalost povreda na radu. U praksi, to znači da bar nekoliko službenika obezbeđenja po timu mora biti osposobljeno za hitne medicinske intervencije, kao i da u objektima bude dostupna prva pomoć. Obezbeđivanje obuke i opreme (lekovi, imobilizaciona sredstva, CPR obuka) direktno smanjuje posledice povreda na radu ili napada, jer brza reakcija može spasiti život i zdravlje.
- Stopiranje opasnosti: U slučaju neposredne opasnosti po život ili zdravlje, poslodavac je zakonski obavezan da obavesti zaposlene o riziku i omogući im da odmah prestanu sa radom ili napuste radno mesto dok opasnost ne prođe. Član 19 Zakona posebno propisuje da zaposleni ne smeju biti zadržavani na opasnom mestu i da poslodavac ne sme zahtevati njihov povratak pre nego što se opasnost ukloni. Konkretno, ukoliko tokom dežurstva službenik primeti ozbiljan incident (npr. otkrivanje eksplozivne naprave ili aktivni napad na osoblje), postupanje je da odmah zaustavi rad i da se povuče na sigurno mesto po datim procedurama. Ovo pravilo je ključno za njihovu bezbednost – ne smemo ignorisati situacije gde postoji „ozbiljna, neizbežna i neposredna opasnost”.
- Evidencija i praćenje: Poslodavac je dužan da vodi evidenciju o svim incidentima i povredama na radu, kao i o sprovedenim merama zaštite (obuci, popravci opreme itd.). Institucionalni okvir predviđa angažovanje savetnika za zaštitu na radu ili saradnika, koji prate primenu bezbednosnih standarda i redovno podnose izveštaje odgovornima. Samo kontinuiranim praćenjem i dokumentovanjem stanja može se identifikovati šta funkcioniše, a šta treba poboljšati. Dakle, poslodavac mora ne samo da izdvoji sredstva za zaštitu, već i da administrativno podrži održavanje bezbednosnih sistema i edukaciju zaposlenih – na primer, organizovanjem redovnih provera (audita) i ažuriranjem akata o zaštiti po potrebi.

OBAVEZE SLUŽBENIKA OBEZBEĐENJA

Pored odgovornosti poslodavca, postoji i odgovornost službenika privatnog obezbeđenja koji imaju precizne zakonske obaveze u sprovođenju mera zaštite na radu:

- Lična odgovornost za bezbednost: Službenik obezbeđenja je prvenstveno odgovoran za sopstvenu bezbednost i zdravlje, ali i za bezbednost ostalih lica na koju može uticati njegov rad. To praktično znači da svaki službenik mora svesno ispunjavati propisane dužnosti na bezbedan način – da vodi računa o okolini, da ne rizikuje nepotrebno i da izbegava opasna ponašanja. Prema Zakonu, zaposleni mora sarađivati sa poslodavcem i stručnim službama za zaštitu na radu kako bi zajednički primenili propisane mere zaštite na radnom mestu.
- Primenjuje mere bezbednosti i pravilna upotreba opreme: Službenik mora dosledno sprovoditi sve propisane sigurnosne procedure u obezbeđenju. Na primer, ako je prema proceni rizika obavezan da nosi zaštitnu opremu u zaštitnom položaju (kacigu, pancirni prsluk ili futrolu za vatreno oružje), on to mora činiti u skladu sa uputstvima i bez izuzetka. Zakonom je izričito propisano da zaposleni „namenski koristi sredstva za rad i lične zaštitne opreme” i da se obavežno pridržava uputstava za bezbedan i zdrav rad. Na primer, prilikom primopredaje dužnosti iz smene u smenu, službenik treba da proveri ispravnost komunikacionog uređaja (radio veze, mobilni telefon koji se koristi za službene svrhe), LED lampu ili drugo svoje oružje/opremu. Sve primećene nepravilnosti (npr. oštećenje futrole oružja ili neispravnost lične lampe) radnik je dužan da odmah prijavi nadležnom licu (rukovodiocu).
- Upotreba i čuvanje lične zaštitne opreme: Službenik obezbeđenja mora pravilno koristiti izdate LZO i propisno je koristiti. Od ključnog je značaja da zaštitna oprema (kao što su panciri, čizme, kacige i reflektujući prsluci) bude na sebi kada je to neophodno, i da se nakon korišćenja uredno vrati na mesto čuvanja. Zaposlenom je zabranjeno da ličnu zaštitnu opremu nosi na nepredviđen način (npr. vezanu za pojas ili držanu u ruci) ili da je daje na korišćenje licu koje nije službenik privatnog obezbeđenja. Redovna kontrola sopstvene opreme – pre početka radnog vremena – znači da službenik treba da pregleda svoje radno mesto i iznos opreme, kako je zakonom propisano. Ukoliko otkrije nedostatke, bez odlaganja to prijavljuje rukovodiocu. Time se aktivno doprinosi sprečavanju povreda: čak i mala ogrebotina na čizmama ili sitna pukotina na panciru mogu predstavljati rizik, pa se takve situacije moraju prijaviti i sanirati.
- Zabrana izmene bezbednosnih uređaja: Zaposlenom je strogo zabranjeno da samovoljno isključuje, menjanje ili uklanja bilo kakve bezbednosne uređaje ili alate na sredstvima za rad (npr. alarmne sisteme, gas maske, sigurnosne prekidače). Član 41 Zakona (u okviru čl. 42) jasno kaže da je radniku „zabranjeno da samovoljno isključuje, menja ili uklanja bezbednosne uređaje na sredstvima za rad”, na primer, nije dozvoljeno da službenik odspaja alarm za komunikaciju ili da isključi kolektivne mere zaštite (kao što je ventilacija u prostoriji) bez odobrenja. Ovakvo ponašanje ne samo da krši propise, već direktno ugrožava i njegovu, i bezbednost zaposlenih i drugih osoba u objektu.
- Saradnja i komunikacija: U svakodnevnom radu, službenik obezbeđenja treba da komunicira s nadređenima o svim pitanjima bezbednosti. Prema Zakonu, član.42, zaposleni je dužan da sarađuje sa poslodavcem i savetnikom, stručnim osobama za bezbednost zdravlja na radu kako bi se efikasno sprovele mere zaštite. Konkretno, radnik ima obavezu da odmah informiše neposrednog rukovodioca ili savetnika za zaštitu na radu o bilo kakvim nepravilnostima ili opasnostima koje primeti u radnom okruženju. Ukoliko se utvrdi da poslodavac ne preduzima odgovarajuće korake, Zakon radniku omogućava da se obrati i inspekciji rada. Ova pravila uspostavljaju kulturu otvorene komunikacije: službenik ne sme ignorisati probleme, već ih mora prijaviti radi zajedničkog rešavanja.

PREVENTIVNE MERE I EDUKACIJA

Prevenција rizika i kontinuirana edukacija su ključne za bezbedno obavljanja poslova privatnog obezbeđenja. U skladu sa procenom rizika i zakonskim zahtevima, poslodavac i zaposleni treba da primene sledeće mere:

- Kontinuirana obuka zaposlenih: Poslodavac je obavezan da organizuje redovne obuke i usavršavanja za službenike obezbeđenja o bezbednom radu. To uključuje edukaciju o pravilnom postupanju u opasnim situacijama (napad, požar, nesreća) i obuku iz prve pomoći. Na primer, službenici treba da vežbaju procedure evakuacije objekta, upotrebu protivpožarnih aparata i osposobljavanje za kardiopulmonalnu reanimaciju (CPR). Plan obuke obično predviđa periodične proveru znanja (testiranja) kako bi se

osiguralo da radnici nikada ne zaborave ključne procedure. Obuka se takođe može proširiti na teme kao što su upravljanje stresom i komunikacija sa javnošću, što doprinosi sveukupnoj spremnosti radnika da se suoči sa neočekivanim događajima. Relevantni propisi o bezbednosti na radu ističu da zaposleni moraju biti osposobljeni za bezbedan rad u skladu sa aktom o proceni rizika.

- Sprovođenje procene rizika i planiranje mera: Za svako radno mesto sa specifičnim rizicima (npr. noćne patrole, transport novca) poslodavac mora ažurirati akt o proceni rizika i realizovati planirane mere zaštite. Time se identifikuju kritične tačke (uski prolazi, visine, saobraćajni čvorovi, transportni putevi novca) i definišu konkretne mere (kao što su fizičke barijere, dodatna rasveta, korišćenje specijalnih vozila i komunikacija). Ovakav plan obično uključuje tehničke mere (signalizacija, ograde, detektori vatre), organizacione mere (rute patroliranja, raspored smena, video-nadzor) i obezbeđenje ličnih sredstava (LZO) prema karakteristikama rizika. Zakonom je naglašeno da mere iz akta o proceni rizika moraju biti integrisane u sve nivoe organizacije posla. Na primer, ako procena rizika ukaže da je objekt naročito osjetljiv na provale, poslodavac će obezbediti dodatne merne uređaje (kamere ili senzore) i obučiti službenike za specijalizovane patrole na tim mestima.
- Upotreba lične zaštitne opreme: Službenici moraju koristiti lična zaštitna sredstva koja im poslodavac obezbedi prema prirodi zadataka. To obuhvata sve od pancirnih prsluka do zaštitnih naočara, u zavisnosti od rizika. Poslodavac je dužan da obezbedi ispravnu i odgovarajuću LZO i da zaposleni budu instruisani o njenoj upotrebi. Na primer, rad na kontrolnoj tački noću zahteva svetleći prsluk, a ako rad obuhvata pregled vozila, obavezan je set za pregled (ogledalce za podvozje). Zakonski, poslodavac mora omogućiti zaposlenima korišćenje LZO u skladu sa aktom o proceni rizika, kao i redovno održavanje te opreme. Na kraju smene, radnik vraća LZO na predviđeno mesto i uvidom u stanje potvrđuje da su sredstva spremna za narednu upotrebu. Takođe, ako uniforma ima oznake ili natpise (npr. „Obezbeđenje“), poslodavac obično zahteva da one ostanu vidljive čak i kada se koristi LZO, kako bi radnik ostao lako prepoznatljiv i kako bi se sprečio konfuzija u kriznoj situaciji.
- Odgovorno postupanje službenika: Pored formalnih mera, neophodno je da sami službenici aktivno rade na prepoznavanju i izveštavanju o rizicima. To znači da poštuju procedure i planove obezbeđenja predviđene za te situacije. Na primer, ako službenik primeti neobičnu aktivnost (grupu nasilnika koja se kreće ka objektu), on mora sprovesti propisane procedure za takav slučaj (podizanje uzbune, korišćenje internih komunikacija, okupljanje dodatnih snaga, obezbeđivanje dokaza itd.) umesto da preuzme nepotrebni rizik. Ovakav obrazac odgovornog ponašanja dramatično smanjuje šanse za povrede i pomaže da se na vreme spreče incidenti. Institucionalno, Zakon naglašava i obavezu zaposlenog da sarađuje sa savetnikom za bezbednost prilikom sprovođenja mera, što podrazumeva i ovu aktivnu, savesnu ulogu radnika.

Primenom ovih preventivnih mera – uz dosledno poštovanje svih propisa – značajno se doprinosi smanjenju broja povreda na radu i profesionalnih bolesti u sektoru privatnog obezbeđenja. Zdrav i siguran rad službenika povećava njihovu efikasnost i spremnost da odgovore na zadatke, što neposredno utiče na kvalitet pruženih usluga zaštite i sigurnosti.

ZAKLJUČAK

Sinhronizovana odgovornost poslodavaca i zaposlenih predstavlja osnov za efikasno sprovođenje zaštite na radu u sektoru privatnog obezbeđenja. Poslodavci moraju sistemski da upravljaju bezbednošću: to podrazumeva stalnu procenu rizika i ažuriranje preventivnih mera, ulaganje u obuku i opremu (uključujući Lična Zaštitna Oprema) u skladu sa identifikovanim rizicima, kao i pravovremeno reagovanje na eventualne opasnosti (npr. hitno zaustavljanje rada kada za to postoji opravdan razlog). S druge strane, službenici obezbeđenja su obavezni da savesno poštuju radne i bezbednosne procedure – da pravilno koriste sredstva zaštite, da pažljivo procenjuju potencijalne opasnosti i da promptno prijave svaki bezbednosni problem. Zaposlenima je pritom dato i zakonsko pravo da u kritičnim situacijama odbiju opasan posao, čime se direktno štite njihovi životi i zdravlje.

Uz doslednu primenu svih principa, ostvari će se značajan napredak u ostvarivanju bezbednih radnih uslova: smanjuje se broj povreda i profesionalnih oboljenja, čime se štiti najvredniji resurs – samog čoveka. Paralelno, poštovanje mera zaštite na radu podiže i kredibilitet obezbeđivačke službe jer motivisani i zdravi radnici pružaju

kvalitetniju i pouzdaniju uslugu. Stoga je jasno da je bezbednost na radu integralni deo profesionalizma u privatnom obezbeđenju, a njen uspeh zavisi od disciplinovane saradnje svih učesnika – poslodavaca i samih službenika.

LITERATURA:

Relevantni zakoni (Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu , Zakon o privatnom obezbeđenju) Pravilnik o načinu i postupku procene rizika (2024/2025) “Značaj periodičnih pregleda opreme za rad u svetlu novog Pravilnika (S.glasnik 15/23) ”– Tehnički standardi i inspekcijski nadzor i stručni radovi (npr. Jovanović et al., Arh Hig Rada Toksikol 2020) koji se bave rizicima na radu i merama zaštite u sektoru privatnog obezbeđenja.